Мамлекеттик жана расмий тилдер боюнча IX жана XI класстардын окуучуларынын жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын өткөрүү боюнча нускама-усулдук кат

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлиги Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарында уюшкандык түрдө окуучулардын жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын өткөрүү максатында, билим берүүнүн райондук (шаардык) бөлүмдөрүнүн методисттери, мектептердин жетекчилери жана мугалимдери тарабынан колдонуу үчүн төмөнкү нускама-усулдук катты жиберет:

(1) мамлекеттик жана расмий тилдер боюнча IX жана XI класстардын окуучуларынын жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясын өткөрүү боюнча;

(2) мамлекеттик жана расмий тилдер боюнча жазуу иштерин (комплекстүү жазуу тести) баалоо боюнча.

Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2024-жылдын 1-мартындагы № 319 буйругу менен бекитилген «2023–2024-окуу жылдагы жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестация жөнүндө» Жобосуна ылайык мамлекеттик жана расмий тилдер боюнча IX жана XI класстарынын окуучуларынын жыйынтыктоочу мамлекеттик аттестациясы, өзүнө функционалдык лексиканы жана грамматиканы, ошондой эле текстти окуу жана түшүнүү көндүмдөрүн камтыган тест түрүндө өткөрүлөт.

Сынак материалдары Билим берүүнүн сапатын баалоо жана маалымат технологияларынын улуттук борбору (мындан ары текстте – УБСБжМТУБ) жана Кыргыз Республикасынын Билим берүү академиясы (мындан ары текстте – ББА) менен макулдашуунун негизинде министрлик тарабынан берилет. Мектеп предметтик комиссиясы (мындан ары текстте – ПК) белгиленген тартипте окуучулардын сынак иштерин өткөрүүнү жана баалоону жүргүзөт.

Класс	Убакыт	Тесттин бөлүктөрү	Бөлүк үчүн упайлардын саны	Тест үчүн максималдуу упай
9-класс	1,5 саат	Лексика. Грамматика Окуу жана түшүнүү	40 балл 30 балл	70 балл
11-класс	2,5 саат	Лексика. Грамматика Окуу жана түшүнүү Жат жазуу тапшырмасы менен	60 балл 40 балл 10 балл	110 балл

Сынак үчүн баа комплекстүү түрдө коюлат:

9-класс

«5» деген баа	59 – 70 балл
«4» деген баа	49 – 58 балл
«3» деген баа	35 – 48 балл
«2» деген баа	0 – 34 балл

11-класс

«5» деген баа	93 – 110 балл
«4» деген баа	77 – 92 балл
«3» деген баа	55 – 76 балл
«2» деген баа	0 – 54 балл

Мамлекеттик/расмий тилдер боюнча комплекстүү жазуу тести 9, 11-класстардын окуучуларынын тилдик компетенция жаатындагы функционалдык сабаттуулугун жана окуунун функционалдык сабаттуулугун текшерүүгө багытталган.

Тилдик компетенция жаатындагы функционалдык сабаттуулук – бул окуучунун жазуу текстин түшүнүү, аны интерпретациялоо, окуганы тууралуу ой жүгүртүү жана ошондой эле окуганын турмушта өз максаттарына жетүү үчүн колдонуу жөндөмдүүлүгү.

Тест төмөнкү бөлүктөрдөн турат:

1-бөлүк. Лексика. Грамматика

Тесттин максаты – предметтик стандарттарга жана программаларга ылайык кээ бир коммуникативдик маселелерди чечүү үчүн зарыл болгон тилдик компетенциянын түзүлгөн деңгээлин текшерүү. Тест процессинде төмөнкү жөндөмдөр текшерилет:

- лексикалык бирдиктердин маанилерин ажыратуу жана аларды берилген контекстте колдоно билүү;
- зат атоочтун жөндөмө категориясы боюнча өзгөрүшүн контекстинде туура колдонуу;
- этиштин формаларын кээ бир контекстте жана жагдайларда туура колдонуу;
- сунушталган контексттерде жөнөкөй жана татаал сүйлөмдөрдүн структурасын колдоно билүү.

Класс	Тестти аткаруу убактысы	Мазмуну	Ташырмалардын түрлөрү жана саны
Лексика. Грамматика			
9-класс	40 мүнөт	- жак, сан (атооч, этиш) - жөндөмө категориясы (А, И, Б, Т, Ж, Ч) - сан атооч, сын атооч, ат атооч, тактооч, кызматчы сөздөр - сүйлөмдүн түрлөрү	Төрт варианттын ичинен бир туура вариантты тандоого 40 тапшырма
11-класс	50 мүнөт	- кептин түрлөрү - кептин стилдери - сөздүн тике жана өтмө маанилери	Төрт варианттын ичинен бир туура вариантты тандоого 60 тапшырма

		- сүйлөмдүн баш жана айкындооч мүчөлөрү - жак, сан (этиш) - жөндөмө категориясы (А, И, Б, Т, Ж, Ч) - сүйлөмдүн түрлөрү	

Тесттин биринчи бөлүгүн өткөрүү жол-жобосу

Тапшырмалардын саны – 9-класс – 40, 11-класс – 60.

Аткаруу убактысы: 9-класс – 40 мүнөт, 11-класс – 50 мүнөт.

Тесттин алдында окуучуларга тест дептерлери/тест материалдары таркатылат, тестти аткаруу боюнча нускама берилет. Алар менен таанышып чыккандан кийин (10 мүнөттөн көп эмес) тестти өткөрүү жол-жобосу боюнча суроолорду берүүгө уруксат берилет.

Андан кийин убакыт белгиленет. Тестти аткаруу учурунда суроолорду берүүгө уруксат берилбейт. Тестти аткаруу учурунда сөздүк менен колдонууга болбойт. Убакыт өткөндөн кийин тест материалдары мугалимге тапшырылат.

Тесттин жыйынтыктарын иштеп чыгуу

Тесттин жыйынтыктарын иштеп чыгуу жана баалоо жооптун туура варианты көрсөтүлгөн ачкычтардын жардамы менен жүргүзүлөт. Окуучу тарабынан тегерекче менен белгиленген жооптун варианты эсептелет. Эгерде окуучунун тандоосу кошумча графада белгиленсе, анда ал жооптун акыркы варианты катары кабыл алынат.

Тест тапшыруучу тарабынан алынган баллдардын саны тест дептеринин тийиштүү графасында белгиленет.

Ар бир туура аткарылган тапшырма 1 баллга бааланат.

«Лексика. Грамматика» бөлүгү үчүн максималдуу балл:

9-класс – **40.**

11-класс – **60.**

2-бөлүк. Окуу жана түшүнүү

Тесттин максаты – аныкталган коммуникативдик маселелерди чечүү үчүн окуудагы сүйлөө көндүмдөрүнүн жана ыкмаларынын калыптанышынын деңгээлин текшерүү.

Көзөмөлдүн объекттери болуп төмөнкү ыкмалар саналат:

- текстте камтылган негизги маалыматты жана ошондой эле маанилүү жүктөмдү алып жүрүүчү кээ бир деталдарын түшүнүү;
- тексттин сунушталган интерпретациясын адекваттуу кабыл алуу;
- негизги маалыматты жана тексттин кошумча маалыматынын маанилүү элементтерин толук, так жана терең түшүнүү.

Класс	Тестти аткаруу убактысы	Мазмуну	Ташырмалардын түрлөрү жана саны
Текстти окуу жана түшүнүү			
9-класс	50 мүнөт	- Мазмунду толук түшүнүү (биографиялык текст, көркөм текст, диалог) - Тандалган маалыматты түшүнүү (илимий-популярдык, публицистикалык, коомдук-саясий текст)	Төрт варианттын ичинен бир туура вариантты тандоого 2 текст жана 15 тапшырма
11-класс	60 мүнөт	- Толук түшүнүү (жарнама, кулактандыруулар, анонс, маалымкат, аба-ырайынын прогнозу) - Мазмунду толук түшүнүү (биографиялык текст, көркөм текст) - Тандалган маалыматты түшүнүү (илимий-популярдык, публицистикалык, коомдук-саясий текст)	Төрт варианттын ичинен бир туура вариантты тандоого 3 текст жана 20 тапшырма

Тексттердин мүнөздөмөсү

Окуу үчүн тексттин көлөмү (көркөм, коомдук-саясий же илимий-популярдык) 350 сөздөн ашпайт.

Текстте маанисин контексттен ойлоп табууга мүмкүн болгон 3%дан көп эмес тааныш эмес сөздөр болушу мүмкүн.

Окуу үчүн сунушталган тексттер төмөнкү талаптарга жооп берет:

- окуу программасы предметтик-тематикалык мазмунга дал келет;
- маанилик толук бүткөндүгү, байланыштуулугу жана бүтүндүгү менен мүнөздөлөт;
- терминдер, жеке аттар, цифралык маалыматтар менен ашыкча жүктөлбөйт;
- стандарт жана колдонулуп жаткан окуу программасы менен аныкталган сынак тапшыруучулардын даярдык деңгээлине дал келет.

Тесттин экинчи бөлүгүн өткөрүүнүн жол-жобосу

Тапшырмалардын саны: 9-класс – 2 текст жана 15 тапшырма,

11-класс – 3 текст жана 20 таршырма.

Тесттин экинчи бөлүгүн аткаруу убагы: 9-класс – 50 мүнөт, 11-класс – 60 мүнөт.

Окуучуга тест материалдары берилет жана тестти аткаруу боюнча нускама өткөрүлөт. Тестти аткарууда тест тапшыруучу сөздүк менен колдоно алат.

Тесттин жыйынтыктарын иштеп чыгуу

Тесттин жыйынтыктарын иштеп чыгуу жана баалоо ачкычтардын жардамы менен жүргүзүлөт.

Ар бир туура аткарылган тапшырма **2 баллга** бааланат.

9-класс

2-бөлүк үчүн максималдуу балл – **30.**

11-класс

2-бөлүк үчүн максималдуу балл – **40.**

3-бөлүк. Жат жазуу тапшырмасы менен
(11-класстардын окуучулары үчүн гана)

Жат жазууну өткөрүү **максаты:**

- угулган текст боюнча жазуу жүргүзүү жөндөмүн текшерүү;
- жазууда окулган орфограммаларды жана пунктуацияларды колдоно алуу жөндөмү;
- угулган тексттин негизинде материалдын ырааттуу түрдө берилгендигин аныктоо жөндөмү.

Жат жазууну өткөрүү жол-жобосу:

Ишти аткаруу убактысы – 40 мүнөткө чейин

1. Мугалим жат жазууну өткөрүү максатын белгилейт, окуучулардын көңүлүн жат жазууда колдонула турган орфограммаларга жана аткарыла турган тапшырмага көңүлүн (материалдын берилишинин ырааттуулугун аныктоого багытталган тапшырма) бурат. Окуучулар кунт коюп угуп, мазмунун түшүнүүгө аракеттенишет.
2. Мугалим текстти ачык-айкын, жай жана так окуп берет, бирок орфограммаларды жана пунктуациялык белгилерди айтып бербейт. Текстти окуунун эрежелерин сактоо менен, бирок сөздөрдүн фонетикалык түзүлүшүн бузбастан окуу керек.
3. Мугалим текстти түшүнүү боюнча суроолорду берип, тааныш эмес сөздөрдү (эгерде жат жазуунун текстинде тааныш эмес сөздөр жолукса) түшүндүрүп берет. Эгерде текстте мекемелердин жана уюмдардын аталыштарын көрсөтүп турган, энчилүү же чет тилдик алфавиттин тамгаларынын аталыштарынан түзүлгөн, кыскартылган татаал сөздөр жолукса, анда мугалим аларды аббревиатурасы менен бирге доскага жазып коёт.
4. Жазуу үчүн текстти окуу. Мугалим ар бир сүйлөмдү 3 жолу окуйт: биринчи жолу – сүйлөмдүн маанисин түшүнүү үчүн, экинчи жолу – жазуу үчүн, үчүнчү жолу – жазылганды текшерүү үчүн. Эгерде сүйлөм өтө эле узун болуп, кулакка абдан татаал кабыл алынса, анда аны бөлүк-бөлүк менен окуу керек. Сүйлөмдү окуу аяктаганга чейин, жазууга уруксат бербөө керек.
5. Аягында мугалим толук текстти дагы бир жолу окуйт, бирок бул учурда, окуучулар бардык сөздөрдүн туура жазылышын текшерүүгө жетишүүсү үчүн же жазганга жетишпей калган сөздөрдү жазуусу үчүн сүйлөмдөрдүн ортосундагы тынымдарды узартууга тийиш.

6. Мугалим окуучулардын иштерин чогултуп алат да, аларга материалды баяндоонун ырааттуулугун белгилөөгө берилген тапшырманы камтыган баракчаларды таратат.

Жыйынтыктарды иштеп чыгуу

Жат жазуу беш баллдык система боюнча бааланат.

11-класс үчүн жат жазуунун көлөмү – 110–125 сөз.

Жат жазуунун нормаланган баалоосу Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министрлигинин 2017-жылдын 19-апрелиндеги №473/1 буйругуна ылайык жүргүзүлөт:

11-класстарда жат жазууга коюлуучу бирдиктүү талаптар жана баалоо критерийлери

Жат жазуу – окуучулардын орфографиялык, пунктуациялык сабаттуулугун текшерүүнүн эң негизги формаларынын бири.

Жат жазуу үчүн азыркы кездеги адабий тилдик нормага жооп берген жана окуучунун жаш өзгөчөлүгүнө карата мазмуну жагынан ылайык келген тексттерди берүү сунушталат. Жат жазуу өзүнчө дидактикалык максатына ылайык, окуучунун белгилүү бир орфографиялык эрежени канчалык өздөштүргөндүгүн билүү максаты менен жыйынтык чыгаруу үчүн жүргүзүлөт. Дидактикалык максаты – окуучулардын билимин баалоо болуп саналат.

Окутуу орус тилинде жүргүзүлгөн мектептерде кыргыз тилин үйрөтүүдө 11-класстын окуучулары үчүн жат жазуунун тексти мазмундуу, жеткиликтүү, орто оордукта болууга тийиш.

Жат жазуу 11-класстын бүтүрүүчүлөрү үчүн 110-125 сөздөн туруп, жазуу мөөнөтү 40 мүнөткө созулат. Жат жазуунун текстинде кездешкен айрым түшүнүксүз сөздөргө мугалим түшүндүрмө берет.

Жат жазууда орфографиялык, пунктуациялык каталар, жазуунун техникалары эске алынып, бир гана баа коюлат.

5 балл	катасыз жазылган, бир орфографиялык же бир пунктуациялык катадан ашпаган же үчтөн ашык эмес оңдоолор болгон ишке коюлат;
4 балл	каталардын жалпы саны төрттөн ашпаган (эки орфографиялык, эки пунктуациялык же төрт орфографиялык ката кетирилип, пунктуациялык катасы жок болгон же үч орфографиялык, бир пунктуациялык ката болгон) жат жазууларга коюлат;
3 балл	каллиграфиясы начар, саны ондон ашпаган (төрт орфографиялык, алты пунктуациялык же үч орфографиялык, жети пунктуациялык же болбосо орфографиялык катасы жок, он пунктуациялык ката кетирилген) иштерге коюлат;
2 балл	саны он бештен ашпаган (жети орфографиялык, сегиз пунктуациялык же алты орфографиялык, тогуз пунктуациялык же сегиз орфографиялык, жети пунктуациялык ката кетирилип, булганыч жазылган) иштерге коюлат;

Жат жазуу ишин жүргүзүүнүн технологиясы
- жат жазуу иши жүргүзүлө турган күндү окуучуларга күн мурунтан айтып, кабардар кылуу;
- грамматикалык эрежелерди, пунктуациялык эрежелерди кайталоону сунуштоо;
- иштин натыйжалуу уюштурулушу жана өткөрүлүшү үчүн окуучуну психологиялык жактан даярдоо;
- жат жазууга керек болгон окуу куралдарын (штамп басылган ак кагаз, калем сап) даярдатуу;
- даярдалып келген текстти белгиленген убактан кечиктирбей, сынактык комиссиянын мүчөлөрүн күбө кылып, конвертти ачып, үн чыгарып темасын окуп, анан жат жазуунун темасын тактага жазуу;
- текстти үн чыгарып, токтоо, көрктүү, уккулуктуу үн менен окуп берүү;

Эскертүү: жат жазууда кездешкен татаал сөздөрдү муундап, тамгалап окуп берип, жаздыруу методикалык жактан туура эмес деп эсептелет.

Мугалимге каталардын мүнөзүнө, алардын бир типтүүлүгүнө жараша бааны жогорулатуу же төмөндөтүү укугу берилет. Эгерде иш тыкан эмес аткарылып, экиден көп оңдоолор, чийүүлөр, сызып оңдоолор кылынса, анда баа 1 баллга төмөндөтүлүшү мүмкүн. Тескерисинче, эгерде иш тыкан аткарылып, анда оңдоолор, чийүүлөр болбой, 3-4 бир типтүү каталар болсо, баа каталардын көрсөтүлгөн сандык нормаларын ашырып жиберүүгө мүмкүндүк берет.

Ырааттуулукту белгилөөгө берилген тапшырма да 5 баллга бааланат.

5 балл	Ыраттуулук туура аныкталды
4 балл	Ыратттуулук аныкталды, бирок 1 бузуу болду
3 балл	Ыратттуулук аныкталды, бирок 2 бузуу болду
2 балл	Ыраттуулук туура эмес аныкталды же экиден көп бузуулар болду

Тиркемеде тест тапшырмаларынын бардык түрлөрүн жана баалоо критерийлерин камтыган, үч бөлүктөн турган комплекстүү тесттин үлгүсү берилген.

Комплекстүү сынакты өткөрүү датасы жөнүндөгү маалымат, тесттердин демонстрациялык варианттары КРдин БИМдин жана УБСБжМТУБнун расмий сайттарына жайгаштырылат.

Жазуу сынак иштерин текшерүү жана баалоо, сынакты кабыл алуу күнүн эсептебегенде, 3/5 жумушчу күндөн көп эмес убакытты ээлейт.

ЖМАнын баллдык системада алынган бардык жыйынтыктары бааларга которулат.

9 жана (же) 11-класстардын окуучуларынын жазуу сынак иштерин текшерүү ПК тарабынан жиберилген баалоо боюнча колдонмого ылайык жүргүзүлөт.

9 жана (же) 11-класстардын окуучуларынын ЖМАдагы «2» (канааттардырарлык эмес) жана «5» (эң жакшы) деп бааланган жазуу сынак иштерине рецензиялар жазылат.
Бардык сынак иштери алар үчүн атайын бөлүнүп берилген орунда (күйбөс сейфте) сакталат. ПКнын чечимдери протокол менен жолжоболштурулат жана анын мүчөлөрүнүн колдору коюлат.

ЖМАны өткөрүүнүн тартиби

1. Сынак документтери төмөнкүлөрдөн турат: тестти өткөрүү боюнча нускама-колдонмодон, тесттик буклеттен жана баалоо боюнча колдонмодон. Бул документтер билим берүүнүн мамлекеттик башкармалыгынын аймактык органдарына жана жалпы билим берүү уюмдарына **2019-жылдын 20-майына** чейин жеткирилет.
2. Сынак документтери салынган пакеттер талаптуу түрдө предметтер, окутуу тилдер, ал эми мектептин ичинде класстар боюнча түзүлөт. Пакет чапталып, мөөр басылып бекитилет. Сынак материалдарын алдын-ала ачкандыгы, тексттерде жана тапшырмаларда камтылган маалыматтарды ачыкка чыгаргандыгы үчүн жалпы билим берүү уюмдары административдик жоопкерчиликти алып барышат.
3. ЖМА боюнча уюштуруу иш-чаралары сынак башталганга чейин 1 саат убакытта жүргүзүлөт (каттоо, бүтүрүүчүлөрдү отургузуу жана нускама берүү, пакеттерди ачуу, КӨЧМдерди көчүрүү, башкы барактарды толтуруу ж.б.).
4. Тест материалынын башкы барагына мектептин штампы жана ШаарББсынын, РайББсынын, РБББнын же Метод.кабинеттин өкүлүнүн колу коюлат. ШаарББсынын, РайББсынын, РБББнын же Метод.кабинеттин өкүлүнүн колу тест буклетинин ар бир барагына коюлат.
5. Окуучулар комплекстүү тест өткөрүлө турган жерге тест башталганга чейин 15 мүнөт эрте келиши керек.
6. Белгиленген күнү тесттин башында тестти өтүү боюнча нускама берилет жана окуучуларга тесттин узактыгы, тартиби жана өткөрүү түрү, тесттин жыйынтыктары менен таанышуу убакыты жана орду жөнүндө маалымдалат.
7. Сынак материалдары менен таанышуу (окуп берүү) ПКнын мүчөлөрүнүн катышуусунда сынак башталганга чейин жүргүзүлөт. Андан кийин тест материалдарын бар болгон бүтүрүүчүлөрдүн санына жараша көбөйтүү зарыл. Тест буклеттерин көбөйтүү пакетте жиберилген түп нуска боюнча ар бир мектепте ксерокөчүрүү аппаратта жүргүзүлөт.
8. Даярдоо иш-чараларына бөлүнгөн убакыт сынактын узактыгына кирбейт.
9. Комплекстүү тест мектеп класстарында өткөрүлөт. Ар бир окуучуга өзүнчө иш орду бөлүнүп берилет.
10. Комплекстүү сынакты тапшырууга бөлүнгөн убакыт аяктагандан кийин тест буклеттери комиссияга тапшырылат.